

Демченко Н.Д.
завідувач кафедри української лінгвістики,
літератури та методики навчання
Комунального закладу
«Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Однією з проблем сучасної лінгводидактики є формування мовної особистості, спроможної на соціальну адаптацію і репрезентацію власної індивідуальності засобами рідної мови. У контексті нової української школи провідною стає необхідність підготовки грамотної людини з належним рівнем лінгвістичної компетентності.

У лінгвістиці і лінгвокультурології поняття мовної особистості ґрунтовно висвітлено в працях Ф. Бацевича, В. Карасика, Ю. Караулова, С. Єрмоленко, Л. Мацько, Л. Струганець та інших.

Сам термін «мовна особистість» був уведений у науковий обіг у працях В. Виноградова. Уперше визначення було наведено Г. Богіним, який розумів під цим людиною, що розглядається з точки зору її готовності продукувати мовленнєві вчинки, створювати і сприймати мовленнєві твори. З ім'ям Ю. Караулова пов'язаний початок багатопланового дослідження поняття «мовної особистості». Під мовною особистістю він розуміє «сукупність здібностей і характеристик людини, які обумовлюють створення та сприйняття нею мовленнєвих творів (текстів), що різняться ступенем структурно-мовної складності; глибиною та точністю відображення дійсності; певним цільовим спрямуванням» [3, 51]. Тотожне розуміння мовної особистості спостерігаємо й у поглядах Ф. Бацевича, який визначає мовну особистість як «індивіда, що володіє сукупністю здатностей і характеристик, які зумовлюють створення й сприйняття ним текстів, що вирізняються рівнем структурно-мовної складності та глибиною й точністю відображення дійсності» [1, 188]

Мовна особистість поняття багатоаспектне, а тому для успішного її формування враховуємо всі її структурні елементи. В. Карасик [2, с. 70] зазначає, що до найважливіших аспектів мовної особистості належать такі: органічна можливість навчатися мовному спілкуванню; комунікативна потреба, спрямована на адресата, співбесідника, колектив; комунікативна компетенція як вироблене вміння до мовного спілкування; мовна свідомість як активне вербальне відображення у внутрішньому світі зовнішнього; мовленнєва поведінка як усвідомлена і неусвідомлена система вчинків, що розвивають характер і образ.

Новим концептуальним напрямом сучасної освіти в Україні є компетентісний підхід до формування її змісту й визначення технологій. Важливість такого підходу посилюється його спрямуванням на покращення якості освіти, сприяння входженню в соціум, забезпечення умов для його реалізації.

Головна відмінність компетентісного підходу, яка відрізняє його від інших підходів, це його інструментальність. Життєва компетентність – це орієнтир для розбудови інноваційного загальноосвітнього навчального закладу (школи життєвої компетентності) та організації в ньому освітнього процесу.

У пояснювальній записці осучасненої програми зазначається: «Визнання компетентісного підходу провідним у навчанні передбачає формування не лише предметної, а й ключових компетентностей, зміщення акцентів зі знанневого на діяльнісний освітній результат». З огляду на суть зазначеного підходу, знання мають бути інструментом у вирішенні життєвих проблем, засобом особистісного розвитку, соціалізації учнів, успішного професійного становлення та облаштування особистого життя. Тому зміст навчального матеріалу визначено з огляду на користь, потрібність його за межами школи.

Нині переходимо від безмірного споживання інформації чи знань до їх відбору та фільтрації. Цінним стає фокус уваги, відсіювання зайвого, вміння вирішувати життєві ситуації, приймати рішення усвідомлено.

Саме тому в топ 10 пріоритетних навичок входить критичне мислення, розвиток емпатії, креативність, ініціативність, творчість, вміння вирішувати проблеми, логічне обґрунтування позиції, здатність працювати в команді. Актуальним у школі стає сократівський метод навчання, або «філософія для дітей», що навчає концентруватись на формуванні суджень.

Кардинально переосмислено поняття «помилки». Сьогодні помилка – цінний досвід, а не причина занижувати оцінку. Трендом нашого часу є свобода вибору. Ми маємо змогу вибирати час навчання, свій темп освоєння матеріалів, підручники. Найефективнішим способом навчання стає навчання запитаннями. Учитель (коуч) стимулює думати, направляє, оптимізує процес, але відповіді шукає сам учень. Учитель формує в учнів вміння вчитися. Усе більше учнів замислюються, як вони вчаться, як правильно навчатися і що треба робити для того, щоб навчатися краще.

Отже, освітній процес в Новій українській школі реалізується на засадах особистісно орієнтованої моделі освіти, тому максимально враховуватимуться права дитини, її здібності, потреби та інтереси, на практиці реалізуючи принцип дитиноцентризму. Відтак, мовна особистість – це узагальнений образ носія мовної свідомості, мовних знань, умінь і навичок, мовних здатностей і здібностей, мовної культури, мовних традицій і мовної моди. Концепція Нової української школи зобов'язує вчителя-словесника стати яскравою особистістю, інтелектуальною й інтелігентною, шляхетною і чутливою, відкритою до нових знань і вмінь, майстерно передавати ці знання і вміння учням.

Література

1. Бацевич Ф.С. Основи комунікативної лінгвістики: Підручник. Київ : Академія, 2004. 342 с.
2. Карасик В. И. Язык социального статуса. Москва: ИТДГК «Гнозис», 2002. 334 с.
3. Караулов Ю. Н. Русский язык и языковая личность. 6-е изд. Москва: Изд-во ЛКИ, 2007. 264 с.
4. Концепція Нової української школи [Електронний ресурс]. Режим доступу: (<http://mon.gov.ua/Новини%202016/12/05/konczepcziya.pdf>).